

Tusnádylászló

Lélek-lények

Különös és egyedüli kalandra indul Nyiri Péter gyermekregényének a főszereplője. Olyan utat tesz meg, amelyen a lelkében megélt idő nagyon erősen eltér a földi órák egyhangú ketyegésétől, az óramutatók ütemes és lankadatlan araszolásától: kilép a mindennapi menetéből, rendből – a szabadság nevében, a lélek boldog szárnyalása alapján, de célja nem a fegyelmezetlenség, a feladatok elkerülése, hanem az, hogy a titkok titkát, a mindenség végső üzenetét, a Záradékot megismerje. Ily módon tudja helyrehozni, mindazt, ami az emberi létezésben kizökkent. Megtisztulás, erkölcsi felemelkedés a célja, mert így képes az emberhez méltó legszebb feladatot teljesíteni.

„Fejlődésregény” – mondhatná bárki a besorolás, az osztályozás magabiztos lendületével, de több is annál, mert ha a szellemi út, harc, felemelkedés menetét sorjázza az ember – egyéb tényezők nélkül, könnyen úgy jár, hogy épp a lényegről feledkezik el, magáról az élményről, amely oly egyedüli, egyéni és szép, épp ezért könnyen rabul ejti az olvasót a képzelet, a szavak sugallta élmény. Az ismeretlen tájon megtett utazás boldog öröme sodorja magával.

Üdeség, tisztaság, igazi mesélőkedv jellemzi Nyiri Péter gyermekregényét. Maga az esemény is fölöttébb izgalmas, de igazi élménnyé az elmondás, az előadás révén válik. Szép és tökéletes íve van a munkának: valahonnan elindul, és egy ne-

mes kiteljesedés után eljut egy magasabb szellemi emeletre – az irodalomtudomány nyelvén szólva: a magasabb minőségbe. Karácsonyi hangulattal, feledhetetlen tájleírással kezdődik. Maga a természet mutatja meg titkait, káprázatos szépségét. Áhítatot, boldogságot harmatoznak az égi havasok. A nyitókép összessége és kicsi elemei is oly tündökletesek, mint amilyen a világ lehetett a teremtés hajnalán. Még nem szennyezi be a Gonosz, de utalás-szerűen már megjelenik. Minden olyan, mint amikor az ember a legcsodálatosabb karácsonya előtt éli meg az adventi várakozást.

Miért ez a repesés, nagy felbuzdulás a természetben? Egyszerűen azért, mert van remény: a jövő igazi nagy biztosítéka az, hogy a természet és az ember meghasonlása véget ér. A világ új rendje érkezett el. A Mindent Mozzató a cselekvést, a tettet az emberre bízta, ráruházta, hogy a teremtés műve általa folytatódjék, de az ember a Gonosz rabja lett. Hosszú ideig nem volt, aki az élet menetét visszaterelné, visszavezérelné a helyes útra. Az ember boldogtalan, mert felbontotta azt a szövetséget, amely közte, a növények, az állatok és a különféle anyagok között valaha létezett, a kizökkent világban végre rendet kell teremteni, mert immáron a pusztulás jelei mutatkoznak.

Maga a természet is vajúdik, mert szükséges egy olyan lény, amelyik majd a látó embert elvezeti a Titkok Birodalmába,

abba a világba, amelyben nagy utazást kell megtenni, és amelyben segítségre lesz szüksége, olyan vezetőre, aki a mi számunkra láthatatlan lényeket is érzékeli, ezek beszédét megérti. Ezt a képességet a főhős is megszerzi idővel, de ez a körülmény a kísérő jelenlétét nem csökkenti, mivel az előrehaladással arányosan nőnek a nehézségek is. A nyitóképből még nem sejlik fel a sok baj, az emberi világ nagy meghasonlása. Ujjong az ember nélküli világ, mert megszületett egy kicsi kutya. Ez a kis puli lesz alkalmas a kijelölt szerepre.

Nyíri Péter itt, ebben a környezetben idézi elénk Ferenc atyát. Az a szent, aki megszeldítette a vérengző gubbiói farkast, aki beszédet mondott a madaraknak, joggal aggódik és aggódhat megsebzett bolygónk miatt. Szerzetesrendjét nyolcszáz évvel ezelőtt alapította. Szellemi örökségét követői tartják életben. Jelen van ő jelenlegi vergődésünkben is. Az oly gyakran eltévelyedő emberiség elé tükröt tart, és mindnyájunkat figyelmeztet arra, hogy saját érdekünkben is a helyes úton kell haladnunk, ragaszkodjunk az isteni természet rendjéhez, mert ha nem ezt tesszük, a vesztségbe rohanunk.

Alakja többször is megjelenik a regényben, mindig kiemelten fontos helyeken. Ő indította útjára Benedeket: „Benedek! Küldetésed most kezdődik. El kell menned a Hermelin-forráshoz...” Ott van a szívű. Már nagyon beteg, Benedek tudja meggyógyítani. Ferenc atya jelen van a végső nagy tárgyaláson is. Majd, amikor Benedek, a főhős végigjárja az útját, akkor édesapja mondja neki, hogy Ferenc atya akar vele beszélgetni, foglakozni fog vele. Így a mesés, a mindennapi keretek között elképzelhetetlen utazás végén, visszatérve a hétköznapi világba, az ünnep folytatódik, mert Benedek részesült a legfontosabb kegyelemben: egy zavaros, áttekinthetetlen világban meglátta az igazit, az örököt,

a dolgok mélyén szunnyadó lényeket, azt, amelyhez hideg ésszel, a Lélektelen hatalma alatt sohasem lehet eljutni, azt csak a szívvel lehet igazán meglátni.

Nehéz a jövőbe ájtutni – ugyanúgy, mint a tevének a tű fokán. Pedig ez a szép evangéliumi kép a szívtelen gazdagokra vonatkozik. Feje tetejére fordult a világ, mert most a szellemi gazdagság várományosai, a legszebb isteni értékek örökösei kerültek ilyen kínos helyzetbe. Dante poklában nincsenek gyermekek. Korunk szörnyűségei őket sem kímélik. Szép és felemelő leírások mellett épp ezért van indokoltan helye a regényben minden iszonyatos alak megjelenítésének. Fájó szívvel gondol az ember a jövőre nemzedékek tagjaira, hiszen ők, a még meg nem született várományosok máris a múlt és a jelen hazugságainak az adósai. Homlokuk már születésük előtt ráncosodhatna, ha ez nem volna természetellenes jelenség. Pedig az, és Nyíri Péter felnőtteknek és gyermekeknek szánt szép könyvében egy igazi, nagy szellemi újjászületésnek vagyunk a tanúi – a fenti körülmények közvetlen emlegetése nélkül. Jóllehet azok is jelen vannak, hiszen a nagyon színes képzelettel megidézett szörnyek nem csupán egy látomás részei, hanem valóságos megfelelői, hétköznapijaink elkerülhetetlen alakjai.

Lélek – lélegzik (spirito = szellem, lélek; spira = lehel), az olasz megfelelővel a szemléletbeli egyezést akarom bizonyítani. A levegő és a lélek egybecsengése a szellemi és az anyagi világ szerves kapcsolatára utal. Az egyik megromlása, pusztulás magával hozza a másik hanyatlását, szennyeződését is.

Egy tízéves gyermek jó társra talál – Tapancs nevű kutyájára. Vele együtt indul világot felfedező útjára. Egy szép történet kapcsán is érdemes megjegyezni, hogy Nagy László szerint épp ez az a kor (vagy a valamivel későbbi, a tizenkettedik élet-

év), amikor a gyermek rájön arra, hogy a sokféle képessége közül mihez van igazán tehetsége. Ám azt is tudnia a kell, hogy éppen azt hogyan fogadja környezete. Ugyanakkor ez a lényeges lelki vízváltató azt is megmutatja, illetve még őrzi, ami a gyermekben eszmélése hajnalán jelen volt, abban az időben, amikor az én tudata kialakult, amikor „észrevette magát”. Ebben az ősi állapotban a létezés, a mindenség még egységes hatalmas óceán. Ebből dugja ki túl hamar sok szomorúvá hervadó tekintetű gyermek a fejét. Egyéniségként néz szét a világban, mint valamilyen újszülött tündér, és boldog, ha nem azt kell éreznie, hogy virágléte nem szükséges a világnak. Ujjongania kell, ha arról győződik meg, hogy egy nagy szeretetlakoma részese; arra lett hivatalos. Ezért természetes az, hogy az emberiség összimbólumai szabadon veszik körül Benedeket. Őbenne élénkebben maradt meg mindez, mint nagyon sok más gyermekben. Nincs még teljes elkülönülés, az élőlények és az élettelenek egyetlen Mozgató Erő részei. Minden egyetlen rendbe olvad össze.

A „képzelet sebes szárnyú sas”, de mire a végső titkokhoz elér a főhős, belefárad a repülésbe. Nagyon mély lényeglátást árul el a szerző ennek az útnak a leírásával. A modern lélektannak vannak olyan képviselői, akik minden elfáradás, kimerülés alapját lelki tényezőkben látják. A testi erő elfogyását, csökkenését a szervezet biológiai (fizikai, kémiai) törvények alapján pótolja, de a lelkierő kopását, fogyását nehezebb megállítani. Benedek küldetéséhez emberfeletti erő szükséges. Ezt az erények megszerzésével, gyakorlásával tudja megszerezni. Valójában isteni kegyelemben van része. Hiszen ő is kifárad, de van akarata, mert érzi a lélek erejét, nemcsak esze van, hanem szíve is. Így lesz képes önfeláldozó tette is – Tappancsért. Így gyűjti hosszú útja során az erénytallérokat.

A „Benedek” név azt jelenti, hogy „áldott”. „Nomen est omen” – mondták a latinok, és ezzel azt fejezték ki, hogy a név „előjel” – minősítője és jellemzője magának a viselőjének. A főszereplő, a tízéves kisfiú tiszta, szereti a növényeket, állatokat – magát a tökéletesnek megteremtett világot. Egyedüli utat tesz meg. Könnyen felvetődhet a kérdés, hogy másnak miért nem adatott meg az a nagy kaland, amelyben neki része volt.

A véleményem szerint erre a kérdésre maga a regény is többféle választ ad. Benedek legfőbb jellemzője az, hogy hűség maradt önmagához, ahhoz a földhöz, amelyből a teste vétetett. Különös utazása során úgy találkozik a veszéllyel, hogy nincs egyedül. Mellette van egy kislány és szolgálatkész kísérője, Tappancs. Utazásának megvannak a mesés tájai, lényei. Mindez oly elevenen áll előttünk, hogy érezzük és átéljük: a képzelet valamilyen erőteret hoz létre maga körül. Ily módon lesz világos előttünk, hogy a belső látás és a valóság nem tér el túlságosan egymástól. Sőt egy mélyebb, nagyobb, a mindennapinál gazdagabb igazság jelenik meg előttünk.

Az idő viszonylagosságát maga az író is hangsúlyozza, hiszen nem egy hosszú eseménysor után megjegyzi, hogy közben a mi világunkban csak pár perc telt el. Minden viszonylagos. Épp a ritka élmény hatására érzi azt az ember, hogy szinte megállt az idő. Ebből persze az is következhet, hogy közben évek roghatnak el, de a gyermeki képzeletben minden sólyomszárnyon repül, és itt éppen az a lényeges, hogy az idő viszonylagos, mert így nagyobb az élmény. Szűk korlátú létünk ablakán így tudunk kitekinteni a végtelenbe.

A velünk hozott fényt kell felragyogtatni. Ezt éli át Benedek. Ennek a tudata költözik annak a szívébe, aki megértően közeledik hozzá. Ez a fény sugárzik a regény min-

den tisztességes szereplőjének az arcán, minden ártatlan létező külső formáján, mert a világ nem hullhat szét darabokra. A Mindent Mozzgató az életet úgy hozta létre, hogy akár kicsi, akár nagy lényei a teremtett világ örömét éljék meg. Ne legyen szétszórás, meghasonlás, pusztulás, rabság.

A divatos és hamis emberképet hirdető filmek vásári harsányságukkal tagadják a félelmet, „mert az embernek úgysis több élete van”, és ez az ostobaság igazi méreg; a vele megégetett gyermekek ugrottak már ki a magasban, a sokadik emeleten lévő otthonukból a halál-mélységbe. A félelem Nyiri Péter regényében indokoltan jelenik meg: a gyermek megtanulja azt, hogy miképpen küzdjön ellene.

A gonosz emberek mesterséges világot akarnak létrehozni. „Önműködő babák és ketrecbe zárt élőlények: ez az ő jövőképük. A Lélektelen egy gonosz tudós gondolataiból és akaratából született. Ő emberként nem tud bejutni a földlelkek világába. Gondolatfantomja azonban közöttük él. A szívkönek oly erős a szeretetsugárzása, hogy egyetlen gonosz sem képes a közelébe férkőzni. Most a szívkö beteg, ezért lehet a Lélektelen a közelében. A fő „célja a rombolás: minden jó természetes és minden érzelem elpusztítása” A Záradékot is meg akarja semmisíteni. Volt már olyan tudós, aki felismerte a veszélyt, és felhívta rá az emberek figyelmét, de lelkiismeretlen társai megtámadták, oly durván, hogy elme-gyógyintézetben halt meg. Azt az újságíró, aki a tanulmányát közölte, nyugdíjazták.

Az ember már hetvenezer évvel ezelőtt virágot tett szerettei sírjára, és ez a lélekhit meglétét bizonyítja. Manók, koboldok, tündérek, az emberi képzelet legfurcsább lényei jelennek meg Benedek előtt. Mire

felismeri a titkokat, megtudja a Záradék lényegét, különös utazásának, első látásra képtelen lényei, elemei is renddéválnak. Megsejti a lélek magasabb minőségét, igazi kiválasztottságát, küldetését, azt a minőségi különbséget, amely az emberi szeretetben van. A nagy sereglés, a nagy kavargás a Rossz hatalma miatt van. Minden, ami egykor lényeges volt, életért küzd, vagy épp ellene. A Gonosz nagyon biztos a dolgában, hiszen nagyon sok minden az ő győzelmét igazolja. Így tehát minden tündérré, titokzatos lényre, virágra, magára az emberre is egy óriási és feneketlen sötét lyuk vár. Az elmerülés, a mélybe hanyatlás szinte már elkerülhetetlen, de mégis hiba csúszott a Gonosz számításába, megfélemedezett arról, hogy a teremtett világnak ura és védője is van, és az ő szándékát egy tízéves gyermek is tudja teljesíteni. „A Záradék nem csupán egy történet, hanem maga a valóság. Az igazság a természet-ről: amit az emberek mára elfelejtettek, pedig valahol mélyen mindnyájunk szívében ott él.” Benedek ennek a tudatában érezheti magát kiválaszottnak. Ezüstronál ő: az égi erő rajta át árad a szívköbe.

A regény tökéletes érzelmi íve, derűs, kedves hangvétele teszi könnyeddé mindazt, ami egy rövid összegezésben látszólag túl elvont és talán nehezen követhető lenne. A nyelv varázsáról hosszan lehetne írni. Legyen itt egyetlen gyönyörű mondata: „Abból a házból, melynek tiszta a tűzhelye, nem száll mérgező füst.”

Az egész alkotást áthatja annak a tételnek szép és bátor hite, amely hirdeti, hogy a tiszta lelkű, becsületos ember számára nincs lehetetlen. A pokol rémeit is le tudja győzni. A legnemesebb tanításról van szó, olyanról, amely igazán csak a művészet eszközeivel lehetséges.

(Nyiri Péter: Záradék. Az Ezüstronál legendája. Edition Nove, Sopron, 2009)